

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM IV,
CONS. FACULT. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQU. PROF. REG. ET ORD. R. ACAD. H. T. RECTORE,
Publicæ bonorum censuræ offert

JOHANNES BOXSTRÔM,

Nylandus, Stip. Reg.

In AUDITORIO MAJORI die XX Junii

A. MDCCCLXXXVII.

H. A. M. S.

A B O Æ, Typis FRENCKELLIANIS.

4.

THESES RESPONDENTIS.

Thef. I. Ut conditio ingeniumque hominum, antiquissimis temporibus representationes symbolicas utiles necessariasque reddidit; ita hodie etiam in plebe puerisque docendis usu non carent; ubi tamen diligentissime cavendum, ne, quod olim evenit, ex symbolis parum subtiliter intellectis, errores noxii nascantur.

Thef. II. Recte cecinit HORATIUS: *quid leges sine moribus vanae proficiunt?* Mores autem ab institutis, educatione & religione, imprimis pendent.

Thef. III. Licet de pretio atque certitudine Theologiæ Naturalis contemtim minime sentiamus; fatemur tamen, nullum adhuc hominem Revelationis vel traditionis luce nihil adjutum, satis dignas, quales hodie Philosophi adstruunt, de Summo Numine, ut Creatore Gubernatoreque rerum omnium infinito, notiones animo informasse.

Thef. IV. Inter inania acumina referimus illa Nabarzanis verba apud Curtium: *Fortium virorum est magis mortem contemnere, quam odisse vitam.* Verius mox adjicit: *Sæpe tædio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit.*

Thef. V. Carcerum publicorum sævitia, quæ apud gentes Europæas plerasque adhuc obtinet, barbaras magis quam cultas politasque decet nationes; nec humanitati convenire optime videtur, ut ii quorum nondum causa cognita est, cum facinorosis scelerum jam convictis condemnatisque indiscrete eidem carceri includantur.

Thef. VI. Molles gentes luxuque corruptæ, a barbaris haud uno nomine non tantum distant quantum vulgo putatur.

Thef. VII. Quin Historia illa Susannæ quæ Bibliis nostris vulgo adjicitur, fabula sit, eaque satis inepta, dubitari nequit.

Thef. VIII. Quamvis negandum haud sit, egregia omnino esse veterum opera pleraque quæ ad nos pervenerunt; valde tamen imperitum merito habemus Heumanni judicium (Consp. R. Lit. C. IV, §. XIV) *e prisco ævo non nisi optimos scriptores superesse*, pronuntiantis.

Thef. IX. Tantum omnino mores Principum virorum, qui quidem diutius imperii habenas tenent, in homines inferioris conditionis vim habere plerumque solent, ut proverbium illud, qualis Rex talis grex, a veritate non omnino debeat existimari alienum.

mis operam dare cœperint, & piraticam exercere: verisimile tamen videtur, exemplo vicinorum suorum, maximeque congenerum sibi Estonum, famosorum olim piratarum (16), Sinus Fennici accolas australiorisque Finlandiæ insularum habitatores, quos piscandi studium æquiori arando adsvēfecerat, ferum hunc morem primos didicisse, & ad populares suos propagasse (17). Nec im-

G

pro-

(16). Vid. ex. g. GRUBERI *Origin. Livon.* p. 22, 24, 28, 76 &c. Navium, quibus utebantur, magnitudo vel inde existimari potest, quod in una 60 viros fuisse occisos, ibidem dicitur. Cfr. etjam SAXO *Grammat.* Lib. XIV, p. 329. Ed. Stephani, & LAGERBRING l. c. C. 9. §. 5; c. 12, §. 21. Non est autem improbabile, florentem Gotlandensium mercaturam, & navigationem ad portus Russicos frequentem, piraticæ huic studio excitando materiam imprimis causamque præbuisse. Cfr. KRANTZII *Wandal.* L. II, C. 29, p. 38.

(17). Nec abludita vero, inter piratas, qui seculo XII & XIII Svecica sæpe infestasse littora leguntur, *Fennos* etjam quosdam australiores fuisse; *Estones* enim quod omnes fuisse asserunt, præter veterum sit monumentorum auctoritatem. *Pagani* tantum vocantur, nationis ad quam pertinerent mentione non injecta, qui a. 1187 vel 1188 Archiepiscopum Upsaliensem *Johannem* occidisse, & civitatem Sigtunensem combussisse memorantur. Vid. *Chronicon* ab OL. CELSIÖ (Ups. a. 1705 8:o) edit. p. 2; *Chronica* apud BENZELIUM *Monum. Eccl. Sveog.* p. 15, 35, & 83; & *Diarium Visbyense* apud LUDWIG. *Reliqu. Mss. omnis ævi*, T. 9, p. 176. Ita ut non omnino frustra miretur SCHEFFERUS, (Not. ad *Chronicon Archiep. Upsal.* p. 13) unde hauserit *Iohannes Magnus*, quem deinde secuti sunt reliqui, quod scribit *Esthonas fuisse*. Castigat quidem hoc nomine *Schefferum* CELSIUS (l. c. p. 32), ad ea illum ablegans quæ alio loco habet ERICUS OLAI de *Estaklippa* (p. 116. Ed. in 4:o) & *Chron. Rhythmicum majus de Estaskidr* (p. 33); sed vercor ut hæc evincant, ab Estonibus solis istas expeditiones fuisse susceptas. *Chronicon* certe *Rhythmicum* (p. 32 & 33) *Carelius* & *Ruffis* discrete tribuit, dicens

Swerige hade myckin wade

Äf Carelom; of stoer naade,

The foro öfwer hafwet of in i Måla = = = =

probabile est, a piratis aliarum gentium, qui mare Balthicum diu ante infestaverant, laceffitos, injuriarum etiam ulciscendarum studio ad eosdem imitandos fuisse impulsos. Quicquid sit, a barbari hujus moris culpa majores nostros plane immunes haud fuisse, vel reliquæ carminum vetustorum docent, manifeste ad illum alludentes. Sic in tali quodam carmine fingitur, navem a Deo majorum nostrorum celebratissimo *Wäinämöinen* affabre adificatam, quam diutius ille super textrino otiosam reliquerat, his verbis fortem deplorassee suam:

Muutpurret, pahemmat purret,	Aliæ naves, peiores naves,
Jotf' aina sotia käyväät,	Quæ semper præliatum eunt,
Tuomat täntensä rahoja,	Redeunt plenæ pecuniis,
Maisensa aartehtia;	Refertæ ventrem thesauris;

Mi

At the brände opp Siftuna = = =
 Joan Artiebiskep wart ther slagin = = =
 Theß gläddeß Carela och Ryßaland.

Cui concinit ERICUS OLAI, verbotenus fere Chronici hujus narrationem exprimens (p. 116). Quo loco simul observamus, cladem piratarum, quæ monti nomen *Estakiippa* vel *Estaskiâr* dedit, viginti fere annis post Sigtunam combustam contigisse videri; nam prior incursio bene illis successit, in posteriori ab uxore Ducis Johannis quem occiderant, internecone deleti sunt: annumque 1206, quem habet l. c. ERICUS OLAI, hanc spectare incursionem putamus, atque textum ejus ita esse constituendum; illam enim superiorem a. jam 1187 factam fuisse, antea significaverat (p. 101), ac vix temere, sibi met ipsi aperte adeo contradixisse existimandus est. *Carelios* autem *Fennici* fuisse generis, extra dubium est, & cum *Russis*, imo etiam *Tavastis* conjunctos, Svecos infestasse, infra videbimus. *Estonum* præterea nomen, non uni modo illi genti quam hodie vocamus, sed pluribus littus maris Balthici orientale occupantibus, tributum olim fuisse, ipsa ejus significatio, *Orientales* in genere denotans, suspicandi causam præbet.

Mindä lahon lastuillani, Ego putresco super affulis (*) meis,
Wenyn weistimöissillani. Dissolvor super segmentis (*) meis.

Verisimile non est, vel hujus moris vel hujus carminis natales, ad tempora Christianæ religionis apud majores nostros propagationem subsecuta, referri debere. Ac vel copia vocabulorum indigenorum, quæ ad res varias nauticas significandas in lingua vernacula suppetit, haud neglectam a majoribus nostris fuisse, ostendit. Sic præter nomina navigiorum minorum varia, *Ruuhî, Karwas* l. *Karpas*, (*Хаарис*), *Wenhe*, habemus *Ehti*, *Ulus*, *Laima*, *Pursi*, (*Хаарî*), quæ diversa navium majorum genera indicant. Ut alia quædam ejusdem rei taceam indicia.

Tertiam belli causam, quam penitus ignorant veteres, recentissimi addunt auctores (18); vindicandi nempe imperii, quod jam olim in has provincias acquisiverit populus Svionicus, ex victoriis imprimis Regum *Ericorum*, *Emundi Filii* & *Victoriosi*, arcessendi: quæ de re quæ nobis sententia sedeat, ex ultima hujus notæ elucebit parte.

Ad quam Finlandiæ oram classis appulerit Svecica, sollicite disquirat Auctor Dissertationis *de S. Henrico*, supra jam citatæ (19); variisque variorum adductis conjecturis (argumentis enim nituntur nullis, sed incertis rumoribus & plebeculæ suspicionibus), verisimillimum putat in vicinia urbis Aboënsis armatos Apostolos excensionem fecisse. Ac licet adductis ab eo sententiæ firmandæ ratio-

G 2

ni-

(*) Nempe quæ ex trabibus iis quibus navis ædificata erat, excisæ & abscissæ, navale tegebant.

(18) VON DALIN l. c. §. 3. Cfr. LAGERBRING l. c.

(19) P. l. §. XV — XXII.

nibus plerisque parum roboris inesse fateamur; tamen prorsus nihili putandum non videtur (ut commoditatem loci taceam, & quam ex Alandia navigantibus insularumque interjectarum ordine percurso exicensionem in continenti terra facere cupientibus, offert situs, opportunitatem), sedem novæ religionis præcipuam hic locorum non multo post constitutam reperiri, Templum Cathedrale non procul ab hoc littore fuisse extructum, urbem totius regionis primam conditam, & arcem propter ostium amnis munitam: quæ quamvis sensim evenisse haud nesciamus, demonstrare tamen non obscure primiappellus, belli & victoriæ locum videntur; maxime si & morem temporum, & necessitatem, tuendæ sese causa contra incolarum assultus, stabilem protinus novæ coloniae sedem eligendi ac firmandi, aliarum denique exempla hujusmodi expeditionum, cum olim (20) tum recentiore ætate (21) susceptarum, in memoriam revocamus.

Quam late arma sua Sveci prima hac expeditione circumtulerint, definiri quidem exacte nequit; vix tamen nisi maritimam Finlandiæ propriè sic dictæ (ac forte Satacundiæ?) oram, nec non Nylandiæ adiisse, probabile est; magisque austrum versus quam orientem & septentrionem, suam dilataisse ditionem videntur (22); fili

---

(20). Ut quæ antiquior suppeditat Historia prætereamus exempla, legi possunt quæ de vicinæ Livoniæ & Estoniæ expugnatione atque ad sacra Christiana conversione habet vetus Chronicon quod exhibet GRUBERUS, l. 2.

(21). Cfr. Historia coloniarum ab Europæis in utraque India conditarum atque communitarum.

(22) Rationes cur hoc credamus, præcipue ex coloniis Sveciis pe-

filii rationes facile ex ipso situ locorum reperire licet. In parœcia quidem *Kiulo* occisum fuisse *S. Henricum*, adeoque ad borealem plagam iter tum suum, incolasque vel instituendi vel domandi studium, convertisse,

G 3

ve-

timus, maritiman *Nylandiæ* oram totam, usque ad fluvium *Kymmene*, & paullo ultra, hodieque tenentibus; cum *Finlandiæ* contra proprie dictæ, inprimis borealis, atque *Satacundiæ* oris, vix ulli insidere *Sveci* reperiantur, (paucos enim in parœciis *Sastmola* & *Ulfshy* reperiundos, ex vicina *Ostrobotnia* advenisse, palam est); quamvis non negemus, & ex *Alandia*, quæ diu antea ad *Svecos* pertinuisse videtur, hujus gentis homines ad propiores *Fennici* etiam archipelagi (*Skåren*) insulas fortassis transisse sensimque sedes suas protulisse? & permixtas postea varie gentis utriusque sedes fuisse, ita ut inprimis *Fenni* quædam nunc loca occupent, quæ ad *Svecos* aliquando pertinuisse, vel ex nominibus eorum *Svecanis* liquet; ut nec omnes, ex insulis quas *Sveci* occupabant, *Fennos* mox fuisse submotos, ex *Fennicis* multarum nominibus, mirum licet in modum plerumque depravatis, colligere licet. Quin insulæ etiam, continenti quidem propiores, boream versus ab *Aboa* sitæ, atque post *Töfsalenses* illas singulæ, *Fennicos* habent incolas; qui nullas fere australiores incolere inveniuntur. Et climatis ipsius benignior indoles huic consilio causam dedisse videtur, & forte major quoque periculi & inquietationis ab his *Estionum* *Careliorumque* vicinis ac fociis metus, nisi a maris vicinia fuissent longius remoti. Sedes autem coloniarum quod præcipue hæc terræ pars delecta fuisset, inde etiam a *Fennia* distincta fuit & nomen *Nylandiæ* (*Terræ Novæ*) ei inprimis tributum. Minime tamen Nobilissimo *STIERNHÖÖK* assentiri possumus, (*de Fure Sveonum & Gothor. vetusto*, L. I. C. I., p. 19. sqq.), Regem eundem *Careliam* quoque adiisse & occupasse asserenti, *Wiburgique* (quod fere sesquiseculo recentius est) commemoratum leges etiam huic urbi easdem privilegiaque quibus civitas *Upsalensis* fruebatur, concessisse: quem mirum errorem (secure mox & temere ab aliis repetitum, ex, gr. *LOCENIO*, *Hist. Svec.* (ed. 2:da 1676 in 4:o curatæ) p. 77; v. *DALIN* l. c. §. 6. p. 108; Auctore *Diff. de S. Henrico* P. I., §. XVI, notæ (x), p. 45 sq.) unde hausierit, conicere nequeo; nec ubi *Divi Erici* illa privilegia *Wiburgo* data, quæ *Gustavo I* & *Carolo IX* pro authenticis agnita & confirmata ibidem affirmat, invenerit, rescire velui. Num aliquis, qui semisomnis *HUITFELDIUM* legerat (*Danmarkis Rigis Brœnne*, 1:da Part.

veteri fama (de qua infra) traditur; sed ultra *Björneburgensis* tamen hodiernæ urbis viciniam, primos hosce suos sociorumque conatus haud fuisse progressos, Historia etiam susceptæ centum fere annis serius *Birgeri* Ducis in Ostrobotniam Tavastiamque expeditionis indicat, ac quæ de fortuna & conditione incolarum, borealiores terræ partes habitantium infra adferentur, confirmabunt (23). Quin aliquam copiarum partem Rex *Ericus*,
ea-

---

p. 104), postquam mentionem *Erici* Jadwardi fecisset, narrantem, Regem Danicæ *Svenonem* (Grathe) *Viburgum* (*Juthicæ* urbem) a 1150 communiisse ac variis privilegiis ornasse, hæc ad *Wiburgum* *Carellicæ* urbem, regnantemque eodem circiter tempore in Svecia Regem *Ericum* stulte traxit, eoque turpi errori ortum dedit? Recte autem fabulam rejecit jam *WILDE Sveriges Lagars grund* &c. §. XXVI, p. 69.

(23) In *Tavastiam* usque penetrasse, si non Regem ipsum, reliquos tamen hic *Svecos*, ex Literis colligi posse videatur Papæ *Gregorii IX*, *Upsalensi* Archiepiscopo & suffraganeis ejus missis, dat. Laterani V idus Decembris a:o (pontificatus) XI (h. e. A. C. 1237), quæ habentur apud *VASTOVIVM Vit. Aquil.* Ed. Colon. p. 176. & *GRUBERUM* l. c. p. 261. Docent enim transmissas ad Pontificem Antistitem horum literas continuisse, illorum qui *Tavasti* dicuntur nationem olim multo labore & studio eorundem Antistitem & prædecessorum suorum ad fidem catholicam conversam existisse, quare etiam barbari iidem *Apostatæ* appellantur. Sed verba Pontificis non esse nimis premenda, illamque *Tavastorum* conversionem aliquanto serius factam fuisse, cum alia quædam argumenta indicant, tum quod ecclesia illa *Tavastensis* in iisdem literis novella ecclesiæ Dei plantatio de *Tavastia* vocatur, (unde *Fennicis* cæteris recentiorum fuisse credas), confirmat; forte post constitutas demum curatius seculi XIII initio apud nos res ad religionis curam regimenque ecclesiæ pertinentes, fundata.

Quod autem *Generos. Dn. DALIN* alique (Vid. *Diff. de S. Henrico* P. I, §. XVII,) post *Dn. Er. Frosterum* (cujus illas *Obsf. ad antiquit. Ostrobotnicas* pertinentes ms. ad manum habeo) narrat, l. c. §. 6, p. 108, *R. Ericum IX* Ostrobotniam quoque subegisse, excensione prope *Korsholmiam* facta, id eo minus debuisset commemorari, quo

dem adhuc æstate (ut ex Auctoris nostri narratione in vita b. *Henrici* patet) domum reversus, hic locorum reliquerit, & religionis propagandæ ministris præsidio futuram, & victum bello populum in fide contenturam, dubitari non potest; quam etiam castro quodam contra subitos incolarum impetus sese muniisse, non est improbabile, unde prima fortasse arcis Aboënsis initia arcessenda sint (24)? Atque hujus opportunitate expeditionis usos, colonos quoque Svecos sedes in objectis Finlandiæ Nylandiæque littori insulis (*Ståren*) maritimaque posterioris hujus provinciæ ora fixisse, verisimile est; ut simili occasione consilioque Dux *Birgerus* postea australiorem Ostrobotniæ oram coloniis Svecicis habitandam dedit. Non enim alius, ad has terras, ante *Thorkillum Canuti filium* postea susceptæ expeditionis, memoria exstat (25):
hac

---

diligentius Dn. MATHESILS (Diff. *de Ostrobotnia*, p. 31, not. k), qui testis laudatur, & unde illam narrationem Vir Generosissimus sumsit, jam monuerat, *Frosterum* errore manifesto R. *Ericum* IX cum *Erico* XI, & expeditionem illius cum posteriore quæ hujus tempore, ductuque Birgeri Ducis, suscepta fuit, confudisse.

(24) Prima enim arcis hujus exstructio cæterum ignoratur; antiquam tamen esse, & primarium olim fuisse Finlandiæ castrum, satis constat. Cfr. RHYZELII *Suiogoth. munit.* p. I. seq. ubi quæ (post Dissertationis de S. *Henrico* auctorem, P. I, p. 54 sq.) commemorat ille vestigia expeditionis R. *Erici Sancti*, quam parum certa sint, vel ex nomine æquoris (*fiärd*) quod insulas *Runsala*, *Hirvisalo*, *Satava*, *Rimmo* &c. interluit, discere licet, quodque a Fennico *Airisto* corrupte Sveci *Eristan* pronuntiant; id ille nempe ab *Erikstan* (nescio qua commoda significatione) ortum, admodum improbabili docet.

(25) Ducis *Guttormi* & Archiepiscopi *Stephani* expeditionem, quam a. circiter 1164 susceptam fuisse tradit OERNHJÄLM (l. c. C. V. p. 491) & cum eo alii, fictam esse ac idoneo teste plane destitutam, luterulenter docet LAGERBRING l. c. C. 8, §. 8 p. 185. sq. Quin nec ipsæ illæ ad quas provocant, literæ Papæ *Alexandri* III, datæ Tuscu-

hac autem antiquiores, Svecorum in his oris sedes utique videntur; ac *Thorkillum*, qui in vicinia conditæ a se novæ urbis Wiburgensis, colonos Svecos nullos colloc-

ca-

li V idus Sept. atque ad nominatum nuper Archiepiscopum Ducemque missæ (quas præter ÖRNHJÄLMUM l. c. exhibet VASTOVIVS l. c. p. 161. Ed. Colon. Cfr. a CELSE l. c. p. 41) diligentius inspectæ, huic conjecturæ favere, mihi quidem videntur. Dicit Pontifex, gravem esse ad Apostolicam sedem querelam perlatam, quod Finni semper imminente sibi exercitu inimicorum, fidem servare Christianam promittunt, & prædicatorum & eruditores Christianæ legis desideranter requirunt, & recedente exercitu fidem abnegant &c. Quare judicat non esse dignum ut eis in adversitate Christianum nomen defensionem conferat quod in prosperitate despiciere & horrere probantur: hinc addens, universitatem vestram monemus atque mandamus, quatenus a fallaciis & fraudibus eorum ita prudenter & discrete de cætero caveatis, quod si ingruerit necessitas ad auxilium & defensionem, vestram non possint recurrere, nisi munitiones, si quas habent, vobis tuendas assignent, aut alias adeo sufficientem cautionem exhibeant & securitatem, quod a modo nullatenus pedem retrahere aut vestram prudentiam valeant circumvenire, sed Christianæ fidei documenta cogantur tenere firmiter & servare, ne amplius de eorum numero videantur de quibus dictum est, confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Primum quidem, de Fennis aggrediendis aut nova expeditione contra illos suscipienda, nullum hic mandatum occurrit; multo minus revera susceptam fuisse, hinc effici potest. Deinde, æque commode, si non commodius, de conditionibus sub quibus auxilium Fennis, ab aliis inimicis afflictis Svecorumque opem & præsidium implorantibus, hi impertire deberent, explicari posse Pontificis consilium videtur, quam de cautionibus in gente hac debellanda a Svecorum exercitu observandis. Mirum sane videri queat, Svecorum copias, ad religionis Christianæ professionem Fennos permoturas, vocari a Pontifice exercitum inimicorum; cum religionem Christianam professis parceretur, ei dici illis in adversitate Christianum nomen defensionem conferre; ac cum a Svecis victi territive in fidem reciperentur, hoc ei audire ingruentem necessitatem, qua pressis non debere Fennis concedi ut ad auxilium & defensionem Svecorum possent recurrere, nisi munitionibus suis traditis &c. Certe hæc de Fennis Sveco imperio obsequium jam pollicitis, (quamvis religionem vi obtrusam inimi-

cavit, hoc consilium minus aut necessarium aut aptum rationibus suis existimasse, credere licet (26). Inter colonos autem qui *Erici* Regis tempore immigrabant, manum inprimis *Helsingorum* insignem fuisse, probabile est, (licet nec numerum eorum, nec duces, tacentibus veterum monumentis, prodere nos audeamus (27)); idque non modo nominibus locorum credimus, ab *Helsingis* ductis (28), sed aliis quoque non obscuris rei ejusdem vestigiis (29).

H

Qua-

eo animo prosequentibus), ideoque a *Careliis*, *Russis* aliisque nationibus barbaris, saepius hostiliter impetitis Svecorumque auxilium orantibus, (cujus rei testimonia infra dabimus indubia), facilius capias? Nihil tamen affirmo,

(26) Sensim plures ex Svecia potuisse novos advenire colonos, negare, quidem nolumus; sed nec tamen affirmandi rationes adsunt. *Convocato* præterea qui remansit populo terræ, pacem dedisse, post partam victoriam Rex Ericus dicitur, (vid. ISRAËL ERLANDI, *Vita S. Erici* ed. a SCHÆFFERO, p. 9, & VASTOVIVS in Ejusdem Vita); ut sedibus suis Fennos a novis advenis passim exturbatos postea fuisse, vix sit probabile; nec bellum cum maritimis saepius deinde exarsisse, demonstrari potest. *Munitiones* si quas haberent, Fennis adimi jussit Romanus Pontifex, non vero terras possessionesque eripi. Nec incultam incolisque vacuum relictam fuisse hactenus oram maritimam, probabile videtur.

(27) Qui scire vult, quid de his rebus fabulentur alii, nullas illi neque afferentes neque habentes assertionum suarum rationes, consulat imprimis *Dissert. ERICI ALROT de Gestricia* (Upsal. 1722. 4to ed.) Part. Post. p. 4; unde discere licet coloniam ducentorum & quadraginta circiter hominum ex Gestricia & Helsingia in Finlandiam fuisse missam: quam rem, cujus plane nullam vetera monumenta memoriam conservant, ex peculiari sine dubio revelatione auctor rescivit! Nomina etiam Ducum alii liberaliter suppeditant.

(28). Paræcia *Helsing*, urbs *Helsingfors* &c. Cfr. BUREI *Descr. Sveci* p. 34 & 35, atque L. PAULINI *Gothi Hist. Arch.* L. I, c. XXIV, p. 84.

(29). In Literis R. MAGNI *Erici F.* datis *Westrearos a. 1331*, die

Qualis denique status & conditio Fennorum esset, cum a Svecis bello petiti horum imperio subjicerentur, ex vetustis illis monumentis quæ hujus eventus nobis notitiam tradunt, (30) discere parum licet. Obviam quidem

exaltacionis S. Crucis, de Decimis ab incolis Advocacia (Præfecturæ) Wiburgensis pendendis, ad quam Nylandia olim pertinuit, illi dispo-
scuntur in eos qui habitant in jure Kerehico (Savolaxia & Carelia) &
eos qui habitant in jure Helsingico (Nylandia). Vid. Lib. Privilegior.
Eccles. Aboënsis (Åbo Demyrstaß Smarthaß) Fol. 7 sq.

In Literis Beronis Legiferi Nylandiæ, dat. Tenaliæ a. 1345, do-
minica Reminiscere (Ibid. Fol. 6), legitur; apud habitatores terre Ny-
landiæ & rusticos insularum Finlandiæ, jure Helsingonico subditos, di-
versa erat consuetudo in exhibendo Mathstot, cum in quibusdam Pa-
rochiis XIII Marce butiri, in quibusdam XII vel XI, quibusdam vero
IX marce butiri solvebantur, &c. Unde patet, præter Nylandos, in-
colas etiam insularum Fennicarum, h. e. totam coloniam Svecicam,
Helsingicæ fuisse originis, & ut videtur, legibus etiam olim usam Hel-
singicis? Causas autem, cur Helsingi potissimum, novas in his nostris
oris quærerent sedes, tacentibus vetustis monumentis, nullas nos qui-
dem adferre valemus.

In eodem libro literæ etiam habentur (Fol. 10) HEMMINGI Epi-
scopi Aboënsis, Clero & populo Nylandiam inhabitantibus in jure Hel-
singonico, datis a. 1349, in octava Apostolor. Petri & Pauli.

Ac singulare est, quod Birgerus Archiepiscopus Upsaliensis, in
literis dat. Aboæ a. 1369, d. 8 Octobris, veterem confirmat morem
in Finlandia receptum, ut loco oblacionum & Mathbyrdh incolæ sol-
verent unam carpam slliginis cumulatam in jure Finmonico, & decem
marcas butiri in jure Suevico (Ibid. Fol. 4). Unde patet, Fennos a-
griculturæ magis, colonos autem Svecos rei pecuariæ, avito Helsingo-
rum more, operam majorem dedisse.

(30) *Quæ vix alia supersunt, quam Legendæ Sanctorum Erici*
Regis & Henrici Episcopi, in veteribus Breviariis reperiundæ; unde
sua hausisse planum est & ISRAËLEM ERLANDI (cujus de vita & mi-
raculis S. Erici Sveciæ Regis libellos edidit notisque illustravit JO.
SCHAEFFERUS, Holm. 1675, 8:o) & Auctorem veterem Vita S. Erici,
Suetice conscriptæ, quæ in Cadice Ms. habetur quem a proximo pos-

)

(

dem hosti processisse, sed prælio cruento superatos dispersosque Regi victori sese postea submisisse, pacemque ea conditione accepisse, quam oblatam primum spreverant (31), ut Christianæ sc. religioni nomen darent sese

H 2

que

sessore *Bildstenianum* appellare solet Nobil. LAGERBRING (Vid. Sw. R. Hist. 2. D. 7. C. 1. §, & Cel. GJÖRWELL *Ussm. Tidningar*, år 1770, N. 156, p. 621 sqq.) quamque typis vulgata legere jam licet in Tomo IV *Scriptorum rer. Danicar. mediæ ævi* LANGEBEKII & SUHMII, V. V. III. N. CXXV p. 597-599, non minus quam ERICUM OLAI, VASTOVIIUM reliquosque recentiores Scriptores ad unum omnes. Non improbabilis quidem videtur conjectura Nobil. LAGERBRING (l. c. not. (1)), *Israëlem Erlandi* vitam Erici Svecice conscriptam in Latinum sermonem libere convertisse, ejus deinde opere posteriores Breviariorum compilatores usi sint (cfr. etiam BENZELIUS in *Notis ad Vastovium*, p. 94); qui tamen alia inde rescuissse, alia addidisse passim reperiuntur, ut conferenti facile patet; (Vid. ex. g. *Breviarium secundum ritum alme ecclesie Arosiensis, impressum Basil. per Magistr. Jacobum de Phorizheim a. 1513*, (cui vero præmissa Epistola confirmatoria Episcopi Ottonis data est *Arosiæ a. 1514, sexto idus Octobris*), Fol. 23 sqq. & Fol. 62 sqq. in *Festis Sanctorum*; & *Legenda de R. Erico* quæ ex *Passionali Lubecensi* inserta est Tomo IV *Scriptorum rer. Danicar. Langebekianorum*, p. 599 sqq.). Sed nec dubitari posse videtur, quin ante illam vitam Svecice compositam, *Legendæ* jam & S. Erici & S. Henrici, in usum cultus sacri his Ecclesiæ (ut ferebatur) martyribus mature exhibitæ, Latine conditæ exstiterint, unde materiam narrationum suarum & ille scriptor & (forte etiam illo non cognito?) posteriores acceperint: Festum certe S. Erici anno jam 1266 magno hominum concursu fuisse celebratum, ipse docet nobiliss. LAGERBRING l. c. §, 6, p. 163. Ecclesiæque cathedrali Aboënsi, quam in honorem b. Mariæ Virginis, & Sancti Henrici Episcopi & Martiris fundatam vocat, Papa Bonifacius VIII liberales indulgentias a. 1296 concessisse reperitur; in qua bulla *Festivitatum S. Henrici* simul mentionem facit, jam tum celebratarum (Lib. Eccl. Ab. F. 65); ut ita fama rerum ab iis gestarum satis conservari, donec scripto mandarentur, (licet pro ingenio temporis, superstitionisque Monachalis more adornata), facile potuisse videatur.

(31). *Conducente exercitu, versus Finnonos expeditionem direxisse,*

que baptizari sinerent, traditur (32). Sed quos duces habuerint, quanto numero fuerint vel occubuerint, quibus armis quoque loco pugnaverint, non commemoratur; multo minus quali vivendi modo, quibus moribus, aut qua reipublicæ forma usi fuerint? Hæc igitur aliunde, vix

ipsoque fide Christi prius (post adventum nempe suum?) oblata, ac pace exhibita, renitentes & rebelles in ultionem sanguinis Christiani manu valida aggressum fuisse, ac bello devictos victorem prostravisse, narrat ISRAËL ERLANDI l. c. p. 7. Svecus autem vitæ S. Erici scriptor sæpe obtulisse Divinam fidem ac pacem dicit; mansuetudinem sc. Herois sui extollere studens. Verba ejus sunt: ja tha samkadhe han saman här -- ok for til Finlanz ok stridde, ok drap alla thöm som ey vildo taka vidh råtvifo ok rätte troo, for thy at han hafde opta thöm Gudz troo ok frid budit, oc the varo sva forhardhe, at the vildo engalund undi ganga, utan medh hardhe hand. Quod liberalius adhuc ornat Generos. DALIN, scribens: Innan Eric reste ifrån Sverige, hade han skickat bud til Finnarne, och sagt dem upriktigt til, at han åtnade hemföka dem med krig, om de ej godvilligt gufvo sig under hans vålde och antogo Christna läran: men sådant hade de med höghmod afslagit: han landsteg derföre med så mycket större skäl &c. Nempe debebant Fenni religionem incognitam, & peregrinum Dominum, sine ulla mōra ac deliberatione recipere! Ac mirum est, nomina etiam legatorum in Fenniam præmissorum (qui periculosum sane susceperant iter), non prodit!

(32). Institutione scilicet vel nulla vel exigua admodum præmissa, pro more temporis fatuo plane atque barbaro; quali ex. g. Hispanos etiam postea Peruvianis fidem Christianam obtulisse, non sine indignatione legimus. Quamquam addunt laudatores nostri gestorum S. Regis, eum superatis hostibus reliquum terræ populum convocasse, & pace data fideque Christi prædicata, sacro baptismo tingi jussisse. Interpretes autem idoneos unde habuerit, non commemorant; quibus neque sua docendi & convincendi ratio indignit, promptior sc. longe ac potentior. Mirum igitur videri nequit, populum ita conversum, odium novæ religionis vehemens concepisse, veterisque superstitionis studium acriter retinuisse; unde ortum habuit misera illa Christianismi & paganismi mixtura, quam diu adeo apud majores nostros obtinuisse, scimus.

vix tamen illa nisi per conjecturam, colligenda sunt. Ac victoriam quidem facilem fuisse, nec bellum vel diuturnum vel formidolosum, VASTOVIO non difficulter credimus (33); cum Fennos parum ad resistendum paratos fuisse atque instructos, verisimile sit.

Primum enim, Rege aut Duce aliquo, satis gravem ad bellum feliciter administrandum auctoritatem exercente, destitutos fuisse, certum est. Non tantum nulla Imperatoris aut Principis Fennici in veterum, de expeditionibus vel R. *Erici* vel Ducis *Birgeri* contra Fennos susceptis, narrationibus mentio fit; sed ne nomen quidem Regiæ aut Principalis dignitatis ullum in tota lingua Fennica extat. Quæ Islandorum Carmina atque Narrationes de Finno-
rum quibusdam Regibus habent, vel fabulis annumeranda sunt, vel ad nostros certe majores non pertinent. (Cfr. Diss. D. ni. *Frantzén* de *Bircarlis*, superiore anno hic editæ p. I. §. 1, not. (d) & (e).) Incerti autem auctoris *Chronicon Finlandiæ*, quod omnino præter meritum suæ inseruit *Bibliotheca Svecica* (*Schwedische Bibliothek* p. I, p. 99 sqq.) Ill. *Nettelbladt*, adeo insulsum est, putidum, omnique fide indignum, ut neque mentio ejus ulla in monumentis Historicis fieri debeat. Sine dubio itaque in libertate naturali majores nostri, usque ad Svecorum adventum vixerant, *Seniorum* (quod idem de Estonibus narrat Auctor Chronici veteris apud *Gruberum* l. c. ad a. 1210, §. 3, p. 78. sq.) auctoritati quidem, ubi opus esset, nulli vero imperio parentes, multarum aliarum barbararum more gentium: quo facilius vinci sub-

H 3

igi-

---

(33) Qui in vita S. *Henrici* dicit: quibus (hostibus, s. Finnonibus) facile negotio, Rege caelesti terreni Regis pietatem prosperante, fidei Christi & suo dominio subjugatis, ext.

igique poterant. Non nisi unum prælium cum iis commissum vetera commemorant monumenta, idque valde sine dubio tumultuarium: quo superatos, dispersos mox fuisse domitosque, docent. Munitionum vel castrorum expugnatorum nulla fit mentio: ac credibile est, in sylvis suis aliisque locis aditu difficilibus, nulla quidem humana arte firmatis, perfugium præsidiumque quæsisse. Ad quæ forte significanda vocabulum *Linna* (arcem manu humana ædificatam vulgo jam denotans), primum pertinuit; quod hinc montibus quibusdam, nulla artis opera munitis, hodieque tribui, notum est. Neque Papæ Alexandro III, (cujus literas supra p. 55 seq. (25) commemoravimus) de *munitionibus* Fennorum aliquid innotuisse, verba sua satis docent. Estones tamen iis non caruisse, certum est; quod vel *castellum Somelinde*, (*Suomen Linna, Fennorum arx*) cujus in *vet. Chronico* apud *Gruberum* (p. 82) mentio fit, abunde testatur. Sed hos, utpote aliorum populorum commercio frequentiori usos, vitæ cultu nostris majoribus eo tempore præstitisse, probabile queat videri? Militaris etiam disciplinæ eosdem non omnino fuisse expertes, ejusdem auctor veteris Chronici, passim ostendit; qua nostros nullo tum valuisse majores, verisimile est: unde nec terram suam contra instructiorem copiisque validum hostem potuisse defendere, sed primo fusos prælio, quotquot in regionem interiorem effugere nequiverant, mox sese submisisse, mirum videri debet. Quo aut pugnandi more, aut armorum usi fuerint genere, æque incertum manet. Etiam ex equis pugnasse Estones, dubio caret; (vid. *Gruberus* l. c. p. 76). De nostris nihil tale constat. Nomina vero *arcus* (*Jouhi, Jouhti* l. *Joutti*, qui *Wogulis & Ungris est Jaut*), *Sagittæ* (*Nuosi, wasama*), *lanceæ* l. *hastæ* (*Keihäs*),
Gla-

Gladii (Miecka), *clava* (Nuija), *scuti* (Kilpi?), &c., nostris vernacula, vetustum horum telorum armorumque usum produnt.

Quis cæterum gentis nostræ iis temporibus conditio atque status esset, æque difficulter, nec nisi per conjecturas, atque ex iis vestigiis morum quæ linguæ vernaculæ opes offerunt, indagare licet. Sedes stabiles, domos & pagos habuisse, dubium non est. *Kylä*, *Huone*, *Pirtti*, *Sauna*, *Uitta*, &c. (*pagus*, *domus*, *balneum*, *horreum* &c.) indigena domesticaque nostris sunt vocabula. Si itaque quæ de *Fennis* narrat TACITUS (*de Moribus Germ.* c. 46,) vel ad nostros majores pertinuisse, vel certa niti fide doceri posset; valde mutatos interim fuisse gentis mores, inde pateret: sed neutrum dare possumus. Venatu quidem atque piscatu multos vitam sustentasse, haud ambigimus; verum neutiquam omnes his solis. Agricolam enim, ante jam quam ad has oras migraret, nationem fuisse, ac rei simul pecuariæ operam dedisse, admodum verisimile est. Non illud jam urgeo, ipsum *agri* nomen (*Peldo*) nostris esse commune cum Ungris (*Föld*), adeoque antiquius videri gentis utriusque divortio, in avitis illis suis in Caspii maris vicinia sedibus facto; video enim a Germanico *Seld* (*Svecis Sält*) utrumque posse non incommode derivari: sed magna præterea vis nominum, ad rem agrariam pertinentium, vernaculorum & plane indigenorum superest, in quibus nulla peregrinæ suspicio originis locum habere possit. Inprimis in agriculturæ illo genere (*Svetice Svedjebruk*) quo sylvarum exustarum cineri semina committuntur, majores nostros jam antiquitus peritiam comparasse, in aprico est. Quod vel copia vocabulorum vernaculorum varias hujus operis partes, status, labores & instrumenta subtiliter

liter distinguendum, satis indicat (34); quæ quidem diligentius persequi singula, hujus loci non est. Confirmat eandem rem diligentia, qua proxime sequente jam seculo agriculturæ studuisse Fenni reperiuntur; quamque a colonis Svecis, rei pecuariæ quam agrariæ illis temporibus studiosioribus, (ut neque hodie Nylandi Fennis agricolationis palmam præripiunt) didicisse, credibile non est, e quorum lingua vocabula agriculturam respicientia haud multa mutuasæ, deprehenduntur.

Civitatis, Legum, Magistratum atque Judicium nulla licet indigena vernaculus sermo ostendet nomina, sedere tamen quodam (F. Eijtto) patresfamilias inter se conjunctos fuisse, atque in commune consultasse, non tantum solum libertatem defendendi conatus collectaque & hostibus opposita incolarum manus ostendit, sed comitiorum etiam nomen vernaculum (Käräjä) confirmat. Qui Nobilium ordinem prærogativasque ignorabant, servis tamen usi sunt, ut miseræ hujus conditionis nomen (Orja, Orjuus) indigenum prodit. Urbium nec ulla vestigia exstant Svecorum adventu antiquiora, nec vocabula illas spectantia nisi a Svecis manifesto mutuata habemus; qualia sunt Raupungi, Tori l. Turku, Ratu, Marckina &c. (35). Opificum

(34) Ex. g. Rasti, Huhta, Rasti, Palo, Räätti, Lottero, Rasi, Mo, Rytömaa &c. Porro Wainio, Moisto, Halme, &c. Item Sahra, Hara, Hies l. Hies, Jyräs, Seuna, Warta l. Warsta, Sirppi, Witahde, Rohka, &c. Item Cerealium nomina Ohra, Nisu vel Behka, &c. Item Jauho, Talcuna, Puuro, Leipä, Jyrkä, Rysä, Kocka, Sahki, Kalsa &c. Item Papu, Hernet, Mauris, Pellawa &c. Quæ abunde docent, gentem nostram non heri demum aut nudiùs tertius agrorum cerealiumque cultum didicisse atque exereuisse.

(35) Quod omni tamen mercaturæ genere carere haud possent, vendendi & emendi vocabulis vernaculis non destituimur (myydä & ostaa);